

Erik Vestin och Maria Oskarson

Den svenska klassröstningen på reträtt – Gör ett nytt klassschema någon skillnad?

I ljuset av observationer av klassröstningens minskande styrka har en del forskare föreslagit rekonstruktioner av klassvariabeln på ett sätt som bättre urskiljer post-industriella trender på arbetsmarknaden. En ledande förespråkare för ett sådant synsätt är Daniel Oesch. I denna artikel jämför vi utvecklingen i klassröstningens styrka i Oeschs klassschema med ett mer traditionellt klassschema på de svenska valundersökningarna 1968-2014. Resultaten visar att schemana ger anmärkningsvärt lika resultat, att Oeschs schema inte fungerar påtagligt bättre för nyare politiska partier, och att utvecklingen i fördelningen av positioner på arbetsmarknaden inte gör särskilt stor skillnad för skattningarna av klassröstningens styrka. Vi diskuterar implikationerna av detta.

Att sambandet mellan väljares klassposition och partival har minskat är en vedertagen sanning (Dalton, 2008; Evans och De Graaf, 2013). En reaktion på denna observation har varit att diskutera hur klass mäts, och huruvida de klasskategorier som har använts traditionellt är fullt adekvata för att beskriva socio-ekonomiska skiljelinjer i dagens postindustriella samhälle. Iakttagelser om att även nya partier tycks ha någon form av klassbas (Dolezal, 2010; Rydgren, 2013), får detta att framstå som plausibelt.

I följande undersökning jämför vi hur utvecklingen i klassröstning har utvecklats över tid i Sverige i ett klassschema av äldre typ, och i en nyare variant som har anspråk på att bättre återspegla förhållandena på arbetsmarknaden i ett postindustriellt samhälle, konstruerat av Daniel Oesch (2006). Detta klassschema har sedan det lades fram fått stor uppmärksamhet, och är baserat på idéer som även tagits upp av andra framstående samhällsforskare (Kitschelt, 1994; Kriesi, 1989).

I detta sammanhang är Sverige ett särskilt intressant fall att analysera. Sverige är ett land där klassröstningen historiskt sett varit hög, och fortfarande är hög jämfört med många andra länder, men har samtidigt tydligt gått nedåt de senaste decennierna (Jansen, 2011: 101; Oskarson, 2015). Det är också ett land där de arbetsmarknadstrender som motiverar Oeschs schema – kvinnornas intåg på arbetsmarknaden och expansionen av servicesektorn – har varit som allra starkast. Sverige borde därmed vara ett fall där Oeschs klassschema skulle komma väl till sin rätt. Som vi dock kommer att se i resultatredovisningen är så inte fallet. Undersökningens resultat ställer därmed i fråga hur väl Oeschs

klassschema uppfyller syftet att ge en bättre bild av relationen mellan arbetsmarknad och politik i det postindustriella samhället.

Artikeln inleds med en teoretisk diskussion om klassröstning och de olika klassschemans teoretiska grund. Därefter diskuteras metodologiska överväganden, såsom mått för att jämföra hur väl de olika klasschemana förklarar väljarnas partival. Sedan redovisas resultaten, där det visas att det äldre och det nyare klassschemat tenderar att följa varandra åt över tid, och att om någon skillnad finns så är det snarast att Oesch nyare klassschema gör lite sämre ifrån sig. Avslutningsvis diskuteras vi implikationerna för framtidens forskning om klassröstning.

Klassröstning

Att människors partival samvarierar med deras sociala position är en av de mest grundläggande och väldokumenterade kunskaperna inom forskning om väljarbeteende (Rose och Särilvik, 1974), och *the social cleavage model* är fortfarande det grundläggande teoretiska ramverket för studiet av för hur sociala skiljelinjer mobiliseras, institutionaliseras och politiseras genom politiska partier (Bartolini och Mair, 1990; Deegan-Krause, 2007; Oskarson, 2005). Inte minst klasskiljelinjens politisering och mobilisering har under lång tid setts som grundläggande för många partisystem, särskilt i de skandinaviska länderna. I synnerhet i Sverige sågs en stark klassröstning länge som ett utmärkande kännetecken (Oskarson, 2015). Under de senaste decennierna har dock klassröstningen i traditionell betydelse försvagats i Sverige i likhet med i de flesta avancerade demokratier (Oskarson, 2015; Jansen, 2011).

Att klassröstningen försvagats har ibland tolkats som klassbegreppet förlorat i relevans, och att klassposition inte längre har någon betydelse för människors politiska beteende i ett postindustriellt samhälle (Clark och Lipset, 1991). Snarare antas en ökad individualism vara rådande och politiska uppfattningar bero på annat än väljarens sociala eller ekonomiska situation (Dalton, 2008). Dessa teser är dock inte oemotsagda (Evans, 2000; Manza, Hout och Brooks, 1995). Dels finns det forskning som menar att nivåerna på klassröstningen beror på hur partisystemen artikulerar och politiserar klassrelaterade frågor, och att det snarare är i partisystemen än i klasstrukturen som svaret på en försvagad klassröstning finns (Evans och De Graaf, 2013; Evans och Tilley, 2012). Andra har menat att klassröstningen snarare förändras än minskar, och pekar på nya politiska band mellan exempelvis offentliganställda tjänstemän och vänsterpartier (Dunleavy, 1980) eller mellan arbetarklassen och populist-nationalistiska partier (Oskarson och Demker, 2015; Rydgren, 2013; se även globaliseringens roll enligt Kriesi et al., 2006). Sedan finns det också kritik

som fokuserar på hur själva klassröstningsbegreppet definieras och operationaliseras (Kitschelt, 2013; Oesch, 2006). Det är främst de senare synpunkterna vi kommer att ta fasta på här.

Länge definierades klassröstning som skillnaden i stöd till vänsterpartier mellan arbetarklass och medelklass (övriga väljare), under namnet Alford's klassröstningsindex (Alford, 1962). Detta index har kritiserats då det bygger på en onyanserad indelning av klasstrukturen som inte kan fånga upp förändringar i den sociala strukturen. En annan typ av kritik tar fasta på att klassröstning ofta analyseras i relation till två politiska block eller partier även i flerpartisystem. Med enbart en dikotomi mellan vänster och höger är det inte möjligt att relatera klassbaserad röstning till förändringar i partisystemen, med framväxten av nya ideologiska skiljelinjer och nya partier. En tredje typ av kritik är inriktad på att när Alford Index används över tid kan det inte skilja förändringar i klasstrukturen från förändringar i partiernas inbördes styrkeförhållanden. Forskningen under senare decennier har därför arbetat med en mer detaljerad klassindelning, med hela partisystem samt med olika typer av mått att mäta sambanden, och visat på att klassposition i många fall fortfarande är relaterat till röstning (Brooks, Nieuwebeerta och Manza, 2006; Evans, 1999; Knutsen, 2006). Den följande analysen tar fasta på alla tre punkterna. Vi ska testa ett alternativt klassschema, konstruerat för att fånga upp det postindustriella samhällets klasstruktur. Vi kommer att analysera röstning i relation till fyra ideologiska familjer snarare än endast två block, och vi kommer att mäta sambanden med mått som fångar in den totala klassröstningen.

Vi ställer alltså följande frågor.

- Förändras bilden av klassröstningens förändring under de senaste decennierna om vi använder ett nyare klassschema, bättre anpassat för det postindustriella samhället?
- Är ett nyare klassschema bättre på att förklara de nyare partierna på den politiska scenen?
- Beror förändringarna i klassröstning på förändringar i fördelningen av klasspositioner eller på förändringar i fördelningen av rösterna inom klasserna?

Klasscheman

Det mest använda klassschemat för analyser av samband mellan social position och partival eller politiska attityder har under lång tid varit det så kallade EGP-schemat, konstruerat av John Goldthorpe och Robert Erikson (Erikson, Goldthorpe och Portocarero, 1979). Detta bygger på distinktionen mellan företagare och anställda, samt en dimension bland anställda baserad på expertis

och autonomi. Det utgår teoretiskt från att man kan skilja mellan olika yrkesgrupper beroende på vilket kontrakt som präglar relationen till arbetsgivaren, och att detta ger kvalitativa skillnader i villkoren för olika yrkesgrupper. Tjänstemannagrupperna har i huvudsak ett "servicekontrakt" som innebär att arbetsgivaren är beroende av deras expertkunskaper, och därför är beredda att ge autonomi och goda anställningsvillkor för att kunna behålla tillgången till dessa expertkunskaper. Ett "arbetarkontrakt", å andra sidan, återfinns i kontrakt där expertkunskaper spelar en mindre roll, och där arbetsgivaren har bättre möjligheter att övervaka arbetet och mäta dess produktivitet. Arbetsgivaren har därmed inte samma incitament att erbjuda lika goda arbetsvillkor. Naturligtvis har inte alla personer renodlade yrkespositioner, men dessa dimensioner bildar ändå utgångspunkten för schemats kategoriseringar (Erikson och Goldthorpe, 1992; Goldthorpe, 2000).

Inom de svenska valundersökningarna har sedan början av 1970-talet ett liknande klassschema använts, här kallat VU-schemat (Oskarson, 2007; Petersson, 1977). VU-schemat och EGP-schemat är präglade av industrisamhället. Den stora tillväxten av yrken inom exempelvis service- och omsorgsområdet eller inom IT-sektorn klumpas ihop, snarare än urskiljs som separata trender. Man kan därför ifrågasätta om dessa scheman återspeglar de relevanta klassdimensionerna i ett postindustriellt samhälle.

Den schweiziske forskaren Daniel Oesch menar att så inte är fallet. Han presenterade år 2006 ett klassschema som skulle fånga upp det postindustriella samhällets klasstruktur bättre än tidigare scheman (Oesch, 2006) – inte minst i relation till röstning på nya partier såsom "new left", hädanefter kallat "nyare vänster", och "populist right", hädanefter kallat "populistisk höger" (Oesch, 2008). Oesch menar att lika viktig som den vertikala uppdelningen mellan arbetarklass och medelklass är en horisontell uppdelning mellan sektorer präglade av olika "arbetslogiker".¹ En *teknisk* arbetslogik bygger på teknisk expertis och skicklighet, medan den *organisatoriska* arbetslogiken på administrativt ansvar och den *interpersonella* arbetslogiken på direkta möten och att tillgodose andras behov. Om man är verksam inom en interpersonell arbetslogik är det kommunikation och social interaktion som är det centrala vilket förväntas leda till mer libertarianska värden. Människor verksamma i en mer hierarkiskt organiserad teknisk eller administrativ arbetslogik där arbetsobjekten främst är maskiner eller dokument förväntas i stället utveckla mer traditionella eller hierarkiska värden. Sammantaget innebär detta att den socio-kulturella skiljelinjen ställer lågutbildade arbetare med en teknisk arbetslogik mot högutbildade socio-kulturella med en interpersonell arbetslogik mot varandra. Detta återspeglas i röstning på nyare vänster som står för individualistiska och libertari-

anska värden bland högutbildade socio-kulturella, medan lågutbildade inom en teknisk arbetslogik snarare dras mot populistiska högerpartier. I empiriska analyser av klassröstning i en rad europeiska länder med förekomst av partier av nyare vänster- och populistisk höger-typ har detta mönster fått stöd (Oesch, 2013, 2008; Oesch och Rennwald, 2010; se även Oskarson, 2010).

Ett rimligt sätt att gå vidare i denna diskussion vore att jämföra hur väl olika klasscheman predicerar partival. Än så länge tycks dock finnas få studier som gör detta. När det gäller Oesch's schema finns preliminära resultat från Knutsen och Langsæther (2016) som visar att med en fyrdelad partivariabel blir skillnaderna mellan EGP och Oesch inte är särskilt stora i data från European Values Survey 2008. Güveli, Need och De Graaf (2007) jämför originalversionen av EGP med en modifierad version och delar upp löntagarna med mer kvalificerade, höglönlade arbeten ("Service Class") i teknokrater och socio-kulturella specialister - en indelning som påminner om Oesch's (se Güveli, De Graaf och Need 2007: 143 för fler referenser kring detta). De finner att det modifierade schemat förklarar nederländska väljares politiska orientering bättre än originalet. Denna skillnad beror på att de socio-kulturella specialisterna är mer benägna att rösta på vänsterpartier.

Güveli m.fl. finner alltså stöd för tanken att modifiera EGP, och Knutsen och Langsæthers resultat sätter ett frågetecken för tanken att mer genomgripande förändringar skulle ändra bilden. Ingen av dem studerar dock hur prediktionskraften i klasschemana utvecklas över tid. Vi menar att en bedömning av huruvida vi bör revidera våra klasscheman bör grundas just i sådana observationer. Om det nu är utvecklingen mot ett postindustriellt samhälle som ligger bakom de traditionella klasschemanas otillräcklighet, borde vi kunna se att klassröstningen avtar över tid i de gamla klasschemana, medan den ökar i de nyare, eller åtminstone håller ställningarna. Därtill borde vi kunna se att Oesch's schema är bättre på att förklara de partier som växt fram längs de nya skiljelinjerna. För det tredje är det relevant att jämföra hur mycket av utvecklingen inom respektive schema som beror på att klasserna har förändrat sitt röstningsmönster, och hur mycket som beror på att klassernas relativa storlek har förändrats. Vår förväntan här är att i de gamla schemats klasser ska de mer politiskt enhetliga klasserna ha blivit mindre, och i de nya schemats ska de mer enhetliga klasserna ha blivit större.

Klasschemanas kategorier

Innan vi går vidare till undersökningens konkreta material och metod ska vi presentera kategorierna i VU:s respektive Oesch's klasscheman.

VU-schemat har följande innehåll. Industrierbetare och Övriga arbetare är anställda med arbetarkontrakt. Dessa är de grupper som EGP kallar ”Workers”. Dock överensstämmer de två kategorierna inte helt med den underindelning som görs i EGP (se jämförelsen med ESeC i Oskarson, 2007: 19). De olika nivåerna av tjänstemän ska beskriva grupper som i stigande grad har mer av en servicerektion till sina arbetsgivare. Lägre tjänstemän befinner sig på gränsen mellan det som i EGP:s schema kallas ”Routine non-manual employees” och lägre professionella. Tjänstemän i mellanställning eller högre ställning motsvarar dock tämligen väl lägre och högre professionella i EGP. Slutligen skiljer VU, till skillnad från EGP, mellan Småföretagare och Jordbrukare som olika former av egenanställda. De större företagen förs till högre tjänstemännen, baserat på antagandet att de ofta formellt sett är anställda i de företag de leder och att de rekryteras inom denna grupp.

Oesch's fulla klasschema innehåller 17 kategorier, vilket i praktiken är för många att hantera i en statistisk analys med urval av VU:s storlek. Dessutom ger så många kategorier en inbyggd fördel till Oesch's schema som vi betraktar som oskälig. Därför använder vi den förenkling med åtta kategorier som Oesch själv använt vid flera tillfällen (Oesch, 2013, 2008). Varje arbetslogik har varsin kategori för professioner och varsin kategori för arbetare: Tekniska professioner, Socio-kulturella professioner, samt Styrnings- eller Chefsprofessioner, respektive Produktionsarbetare, Servicearbetare, samt Kontorsarbetare. Därtill förs ledare för större företag och egenföretagare inom professionerna, och småföretagare i yrken som inte är professioner till varsin egen kategori. Skillnaden mellan å ena sidan ledare för större företag och professioner, och å andra sidan arbetare och småföretagare, fångar dimensionen marknadsstyrka, som ligger nära den dimension som uttrycks i EGP och andra mer traditionella klasscheman.

I del 2 och 3 i det kompletterande materialet finns tabeller över hur respondenterna fördelas i respektive klasschema, samt hur klassificeringarna förhåller sig till varandra (figur S3:1-2 respektive S2:1).

Metod

Vår studie använder sig av de svenska valundersökningarna från åren 1968-2014. Dessa undersökningar utgörs av ett slumpmässigt urval av den svenska väljarkåren i varje val.

Analyserna baseras dels på en kodning av respondentens yrke, som tillsammans med uppgifter om huruvida personen driver företag tjänar som grund för indelning i de båda klasschemana, dels på en fråga om vilket parti respondenten röstat på.

Yrkesvariabeln är konstruerad efter ett yrkeskods-schema som funnits i valundersökningarna sedan 1968 (VU-yrke). Omkodningen av detta till ett klassschema skedde enligt Petersson (1977). Omkodningen till Oesch's schema skedde via en omkodning av denna yrkeskod först till *Standard för svensk yrkesklassificering* (SSYK) (Oskarson, 2007) som därefter omkodades till den internationella yrkeskodsstandarden ISCO, vilken slutligen användes som indelningsgrund för Oesch's schema. Därtill användes också en fråga om subjektiv yrkesgruppstillhörighet för att utröna om personen är företagare, samt vilken storlek detta företag har (mer eller mindre än tio anställda). Uppgifter om antal anställda fanns bara från 1982 och framåt. För perioden innan dess har indelningen baserats på en bedömning av den typiska omfattningen av ett företag inom den branschen.

Vad gäller omkodningens pålitlighet ligger SSYK och ISCO så nära varandra att det steget är närmast triviale. Steget från VU-yrke innehåller dock en del osäkerheter huruvida yrkestitlarna verkligen motsvarar varandra. Framförallt har Oesch baserat sitt klassschema på den fyrsiffriga ISCO-koden, medan VU:s yrkeskoder bara kan översättas till den tresiffriga. I de fall där det finns tvetydigheter har vi valt att föra aktuell tresiffrig kod till den av Oesch kategorier som inkluderar flest av de fyrsiffriga koderna. Se del 1 av det kompletterande materialet för valideringar av denna procedur.

När det gäller partivalsvariabeln har vi slagit samman de partier som varit betydande i de svenska valen under undersökningsperioden till fyra kategorier: äldre vänster och äldre höger, samt nyare vänster och populistisk höger. Till äldre vänster och höger räknar vi Socialdemokraterna, respektive Centerpartiet, Liberalerna, Kristdemokraterna och Moderaterna. Till nyare vänster och populistisk höger räknar vi Vänsterpartiet, Miljöpartiet (från 1982) och Feministiskt initiativ (från 2010), respektive Ny demokrati (1991-1994) och Sverigedemokraterna (från 2010). Dessa klassificeringar är till större delen okontroversiella, men två av dem förtjänar en kortare kommentar. Vänsterpartiet har en längre historia som äldre vänster, men torde idag vara att betrakta som nyvänster, med en mer frihetlig inriktning och jämställdhet och miljö högt upp på dagordningen. Vi menar att klassificeringen som nyare vänster är rimlig för hela undersökningsperioden. 1968 hade partiet inlett sin förändring i frihetlig riktning med namnbyte och avståndstagande från Sovjetunionens invasion av Tjeckoslovakien (Holmberg, 1982). Kristdemokraterna har i sin tur en kortare historia än många av de partier som vanligen klassas som äldre höger. Partiet grundades 1964 som en reaktion på modernitetsfenomen som sexuell frigörelse och sekularisering (Johansson, 1985). Partiet har dock inord-

nat sig väl bland de äldre högerpartierna, och saknar det fokus på skattesänkningar och invandringsfrågor som populistisk höger brukar förknippas med.

I vår analys använder vi flera olika mått på klassröstningens styrka. För den första frågan om klasschemans allmänna förmåga att förklara väljarnas partival följer vi Knutsen och Langsæther (2016), som använder Cramérs V och Nagelkerkes R^2 i en multinomial regression. Cramérs V är en summering av avvikelserna från en helt igenom proportionell fördelning av fallen i en kors-tabell, som sedan standardiserats till ett värde mellan 0 och 1, där 0 är en helt jämn spridning, och 1 är där samtliga fall som hör till en kategori för den ena variabeln har hamnat i samma kategori för den andra variabeln (dvs. i detta fall om alla i varje klass röstar på samma parti). Nagelkerkes R^2 baseras på en jämförelse mellan hur mycket klassvariabeln förbättrar prediktionen av partivalet hos en individ, jämfört med om vi bara hade haft information om hur partivalet är fördelat i hela urvalet, standardiserat till ett värde mellan 0 och 1. 0 betyder att modellen inte förbättrar prediktionen alls, och 1 att modellen predicerar samtliga fall korrekt.² Vi använder även Alford Index, dvs. skillnaden mellan i hur hög grad arbetarklassen röstar på vänsterpartier och i hur hög grad övriga väljare gör det (Alford, 1962). I det sammanhanget definierar vi arbetarklassen som bestående av Industrierbetare och Övriga arbetare i VU, och i Oeschs schema som Produktionsarbetare, Servicearbetare och Kontorsarbetare. Alford Index kräver också en dikotom partivariabel. Vi har i det fallet slagit samman de två vänsterkategorierna och de två högerkategorierna med varandra.

För frågan om effekten av klassposition för röstning på olika partier använder vi kappa-indexet (Hout, Brooks och Manza, 1995). Vi beräknar det genom skatta en logistisk regressionsmodell med dikotom beroende variabel (om man röstar på ett visst parti eller inte) och samtliga klasskategorier som dummyvariabler. Kappaindexet utgörs sedan av standardavvikelsen för regressionskoefficienterna i denna modell.

Slutligen använder vi, för den tredje frågan, Romain Lachats lambda-index (Lachat, 2007). Där kappa-indexet är känsligt för extremvärden som kan uppstå när klasserna och partierna är mycket små, tar lambda-indexet hänsyn till detta genom att vikta för partiets andel av rösterna och klassens andel av väljarkåren, så att större partier och klasser får större vikt. Lambdaindexet ger också möjligheten att hålla klassernas storlek konstant över tid, vilket sedan kan jämföras med den faktiska utvecklingen. Därmed kan vi få en uppfattning om hur mycket av förändringen som beror på förändringar i klassernas storlek, och hur mycket som beror på att klasserna har förändrat sitt röstningsmönster. Vi redovisar här både den absoluta och den relativa varianten av indexet, där

den första är baserad på röstandelar, och den andra på log-oddskvoterna från en multinomial logistisk regression.

Samtliga mått har beräknats med utjämning (*smoothing*) så att skattningen för varje val är beräknade på valet, samt föregående och nästkommande valundersökning. På så vis slipper vi kraftiga upp- och nedgångar som egentligen beror på tillfälligheter i urvalet (se fotnot 3). Detta förfarande gör att skattningarna blir mindre tillförlitliga för enskilda år, men den generella tendensen och utvecklingen över tid blir mer tillförlitliga. Versioner av dessa grafer utan utjämning finns att beskåda i del 3 av det kompletterande materialet (figur S3:3 och S3:4).

Resultat – Klass och röstning i Sverige

I tabell 1 ger vi en överblicksbild över hur sambandet har förändrats från förr till nu, genom att visa hur människor i olika positioner röstade i riksdagsvalen 2014 och 1968, utifrån båda schemana.

Tabell 1 visar att det fortfarande år 2014 finns många förhållandevis tydliga skillnader mellan olika klassers partival. Till exempel varierar stödet för Socialdemokraterna mellan 18 och 46 procentenheter i olika grupper (Jordbrukare är för få för att kunna analyseras) och för Moderaterna mellan 16 och 34 procentenheter om vi använder VU:s klassschema. Med Oeschs klassschema varierar stödet för Socialdemokraterna från 12 till 43 procentenheter mellan olika klasspositioner och för Moderaterna från 16 till 38 procentenheter. Samtidigt är det också tydligt att mycket har förändrats sedan 1968. I VU har stödet för S bland Industriarbetare sjunkit från 76 till 46 procent, och en liknande sänkning finns bland Produktionsarbetare i Oeschs schema (från 68 till 39). Hos M kan man i sin tur se stora ökningar i dessa grupper.

För en överblick av hur utvecklingen sett ut över tid, se del 3 i det kompletterande materialet.

Resultat – Utvecklingen i klassröstningens styrka

I följande avsnitt visar vi hur de båda klassschemanas förmåga att förklara partivalet har utvecklats sig över åren. Vi börjar med de enklaste måtten för den totala utvecklingen, för att sedan övergå till att titta på hur väl de olika klassschemana förklarar olika partier. Slutligen tittar vi på lambda-indexet som hjälper oss att urskilja närmare vilken typ av förändringar det är vi ser.

Den övergripande styrkan i klassröstningen

Enligt teoriavsnittet ovan borde vi förvänta oss att VU-schemat skulle visa på ett starkare samband under första delen av undersökningsperioden, men att

Tabell 1: Klassposition och partival i Sverige 2014 och 1968 utifrån Valundersökningarna och Oesch's klasschema

Valundersökningarna	V		S		MP		C		L		M		KD		SD		FI		Övr		Total	Klassens andel	
	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68		-14	-68
Industriarbetare	9	5	46	76	1	-	4	8	0	7	16	3	2	1	21	-	1	-	0	0	100	8,8	22,5
Övriga arbetare	4	2	43	65	4	-	5	14	2	10	18	6	3	2	19	-	1	-	1	1	100	19,6	31,1
Lägre tjänstemän	5	3	44	43	5	-	7	9	2	22	17	14	5	1	14	-	1	-	1	9	100	13,9	11,1
Tjänstemän i mellanst	9	4	29	36	8	-	7	15	9	19	20	21	6	1	9	-	4	-	0	5	100	25,1	15,4
Högre tjänstemän och	5	3	18	21	13	-	7	13	11	27	32	30	6	2	4	-	4	-	1	5	100	22,7	7,8
Småföretagare	4	0	18	27	6	-	7	23	7	26	30	22	5	2	17	-	5	-	1	0	100	8,6	6
Jordbrukare	5	1	0	6	10	-	27	55	11	11	25	22	6	1	17	-	0	-	0	3	100	1,3	6,1
Total	6	3	31	50	7	-	7	15	6	15	22	12	5	1	12	-	3	-	1	3	100	100	100

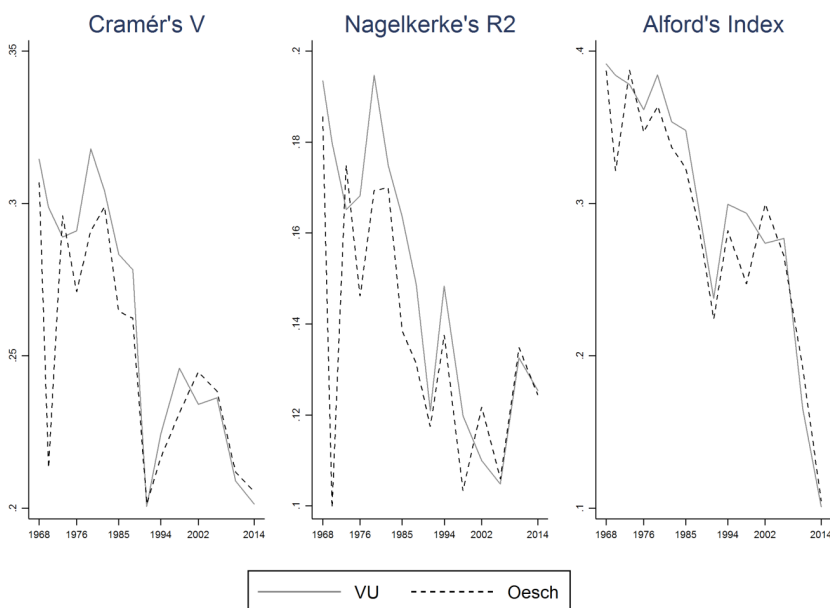
Oesch	V		S		MP		C		L		M		KD		SD		FI		Övr		Total		
	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68	-14	-68		-14	-68
Företagare /självst. prof.	0	0	12	25	3	-	7	22	13	22	38	26	4	3	16	-	5	-	3	2	100	3,9	8,3
Tekniska professioner	5	6	20	42	7	-	9	11	10	24	34	13	6	1	5	-	3	-	2	3	100	9,5	5,2
Styrningsprofessioner	7	1	23	33	8	-	8	12	9	24	30	24	5	1	6	-	4	-	1	6	100	17,8	6,2
Socio-kult. prof.	9	3	24	21	16	-	8	14	10	21	15	31	8	2	4	-	6	-	0	8	100	16,8	7,2
Småföretagare	6	1	22	7	8	-	11	55	5	12	24	21	5	1	19	-	1	-	0	3	100	4,5	6,2
Produktionsarbetare	6	4	39	68	2	-	4	13	2	7	21	5	4	1	20	-	0	-	1	1	100	17,4	34,8
Kontorsarbetare	6	3	43	47	5	-	5	10	3	23	20	12	4	1	11	-	2	-	1	4	100	9,9	10
Servicearbetare	5	2	42	62	5	-	6	12	2	12	15	9	3	2	19	-	3	-	1	2	100	20,4	22,1
Total	6	3	31	51	7	-	7	16	6	14	22	13	5	1	12	-	3	-	1	3	100	100	100

Kommentarer: Källa: De svenska valundersökningarna 1968 och 2014. Strecken (-) anger att partiet inte existerade 1968. V = Vänsterpartiet. S = Socialdemokraterna, MP = Miljöpartiet, C = Centerpartiet, L = Liberalerna (tidigare Folkpartiet), M = Moderaterna, KD = Kristdemokraterna, SD = Sverigedemokraterna, FI = Feministiskt initiativ.

det skulle avta efter hand. Oesch's schema, å andra sidan, skulle växa sig starkare och möjligen rentav passera VU-schemat mot slutet av perioden.

I figur 1 kan vi dock se att dessa förväntningar till större delen kommer på skam. Samtliga mått på den övergripande styrkan i klassröstningen visar på en nedåtgående trend för VU-schemat, men inget av dem visar någon tilltagande styrka för Oesch. Istället följer båda schemana varandra åt i en parallell nedgång, åtminstone från 1979 och framåt. Visserligen ligger Oesch's schema mestadels något lägre i början, men något motsvarande övertag under de senare åren får det inte. Det slående intrycket är istället hur väl de olika schemana följs åt. Ett första resultat är alltså att även om VU:s förklaringskraft minskar så har det knappast blivit helt irrelevant. Än mer anmärkningsvärt är dock att Oesch's schema inte stärks över tid, eller ens upprätthåller den.

Figur 1: Utveckling i klassröstningens styrka med respektive klassschema 1968-2014

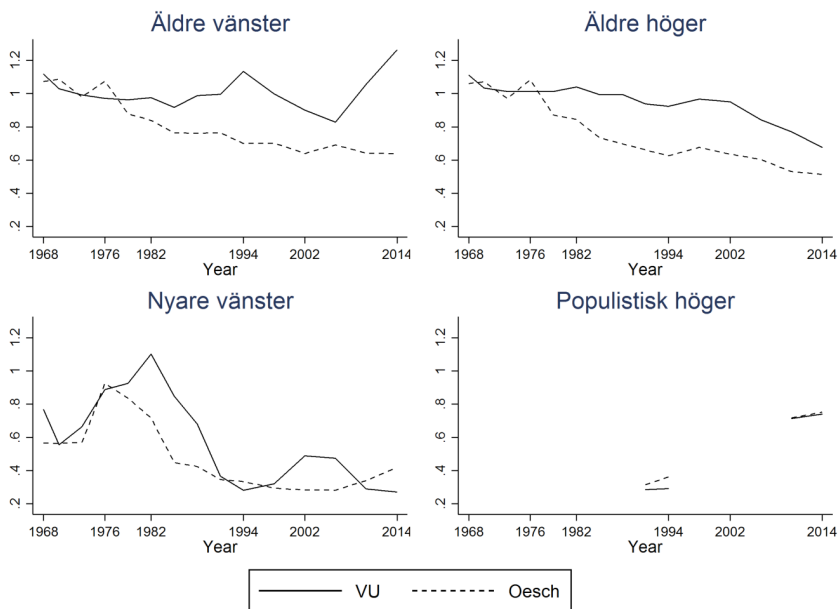

Källa: De svenska valundersökningarna. Värdena är utjämnade och beräknade med vikter (se metodavsnitt). Cramér's V är ej viktat efter valresultatet då Stata inte tycks tillåta viktning vid skattning av detta mått.

Utvecklingen i klassröstningens styrka för olika partier

Varför uppfylls då inte förväntan? En förklaring skulle kunna vara att de äldre partierna fortfarande dominerar den svenska politiken så till den grad att den hierarkiska dimensionen fortfarande är den som är starkast i både VU och Oesch. Om så var fallet skulle vi förvänta oss betydande skillnader i hur väl de olika klasschemana förklarar olika partier, dvs. att VU förklarar de gamla partierna bättre, och Oesch får högre värden för de nya. Därför visar vi i figur 2 kappaindex för VU och Oesch för de fyra partityperna var för sig över tid.

Figur 2: Kappa-index för samband mellan klassposition och partival för de fyra partityperna 1968-2014

Källa: De svenska valundersökningarna. Värdena är utjämnade och beräknade med vikter (se metodavsnitt).

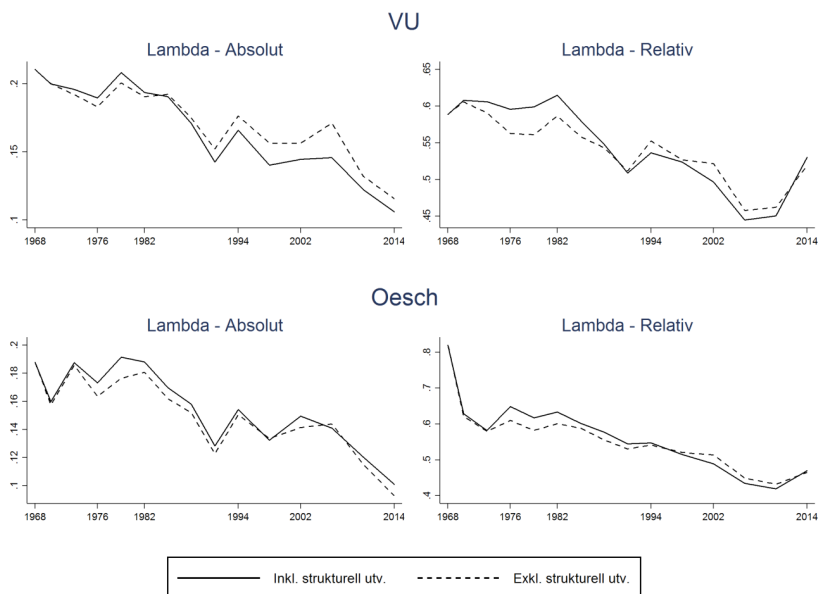
Även här kommer dock förväntningarna på skam. Visserligen infrias förväntan att VU för det mesta överträffar Oesch för de gamla partierna.³ Även när det gäller den nyare vänstern är dock VU för det mesta bättre än Oesch. Bara när det gäller populistisk höger tenderar kappa-indexet att vara högre för Oeschs schema, med mycket liten marginal.

Tanken att Oesch's begränsade förklaringsvärde beror på att de äldre partierna fortsätter att dominera den svenska politiken håller alltså inte. Det enda som möjligen skulle kunna förändra den samlade bilden vore en mycket kraftig uppgång för den populistiska högern (som dock redan i valet 2014 hade ca 13 procent av rösterna).

Klassröstningens utveckling och den strukturella utvecklingen

En utgångspunkt för konstruktionen av nya klasscheman har varit tanken de gamla schemana blir obsoleta att i takt med den strukturella utvecklingen, dvs. att fördelningen i gruppernas storlek förändras. De enhetligt socialistiska industriarbetarna blir allt färre, och den mer heterogena tjänstemannagruppen allt större, vilket i sig bidrar till att sänka styrkan i klassröstningen. Lachats lambdaindex kan här hjälpa oss att se hur VU och Oesch fungerar när fördelningen av klasspositioner hålls konstant över tid, vilket visas i figur 3.

Figur 3: Absoluta och relativa lambdaindex för VU och Oesch, med och utan strukturell förändring

Källa: De svenska valundersökningarna. Värdena är utjämnade och beräknade med vikter (se metodavsnitt).

Vår förväntan här var att medan värdena för VU skulle öka när man bortser från den strukturella utvecklingen, så skulle Oesch minska. Annorlunda uttryckt skulle Oesch visa sig mer uthålligt i ljuset av dessa förändringar, då det schemat bättre fångar upp den postindustriella utvecklingen.

Vad graferna i figur 3 visar är dock att inte särskilt mycket förändras när den strukturella utvecklingen hålls konstant. Möjligen finns en svag tendens till att VU blir större för det absoluta lambda-indexet. Det samlade intrycket är dock att de kurvor som inkluderar respektive exkluderar den strukturella utvecklingen följs åt. Med andra ord handlar nedgången i klassröstning främst om att röstningsmönstren förändras *inom* klasserna, både för VU och för Oesch.

Inte heller i detta sista test framstår alltså Oesch som ett påtagligt bättre alternativ för framtiden. Förändringarna följer varandra i VU och Oesch, och det finns inga tecken på att det senare skulle avta i lägre takt än det förra.

Slutsatser

Sammantaget får den empiriska analysen de flesta av våra teoretiska förväntningar att komma på skam. Klassröstningens styrka sjunker över tid i båda schemana. Oesch förklarar inte nya partier bättre. Inte heller ser vi tecken på att Oesch i framtiden kommer att bli bättre än VU-schemat. Detta är i linje med de preliminära resultaten hos Knutsen och Langsæther (2016). I det stora hela ser det ut som att hoppet om att Oeschs schema skulle kunna återupprätta klassröstningens styrka i det postindustriella samhället inte infrias.

Samtidigt säger inte prediktionskraft allt om hur social position och politisk orientering hänger samman. Det kan finnas relevanta mönster för vissa grupper, medan de saknas för andra. Ett mönster framkommer med hjälp av Oesch schema är de socio-kulturella professionellas starka stöd för den nyare vänstern (se figur S2:2 i det kompletterande materialet). Det är också sedan tidigare visat att Sverigedemokraterna har sitt starkaste stöd bland produktionsarbetare (Oskarson och Demker, 2015). Samtidigt har andra studier pekat på att det kanske inte är arbetslogiker som förklarar detta samband, utan snarare utbildningsnivå (Bengtsson, Berglund och Oskarson, 2013; Stubager, 2009).

Men som sagt, klassröstningen i Sverige försvagas oavsett vilket av dessa sätt att klassificera klasspositioner som används. Vilka skäl vi har att tro att dessa slutsatser är giltiga för andra länder? Som vi nämnde inledningsvis är flera av de trender som motiverar Oeschs schema starka i Sverige. Sverige borde alltså vara ett enkelt fall för Oeschs klassschema, och inte ens det har det klarat. En möjlig invändning är att de skillnader mellan VU:s schema och EGP-schemat, som är det som Oesch egentligen distanserar sig från teoretiskt, skulle kunna ha stor betydelse. De likheter som påvisats mellan VU:s schema och EGP (Os-

karson, 2007) gör dock att vi har svårt att se hur så skulle kunna vara fallet. Vår slutsats är att även om nyare klasscheman av Oesch's typ är användbara för vissa syften, så bör bredare påståenden om att äldre klasscheman skulle ha blivit irrelevanta, eller att den nya postindustriella eran i någon mening skulle "kräva" scheman av Oesch's typ, betraktas med viss skepsis.

På denna slutsats kan forskningen om klass och partival reagera på två sätt. Å ena sidan kan man försöka gå vidare och pröva nya sätt att konstruera och testa nya klasscheman för att se om vi kan hitta någon annan lösning som fungerar bättre. Till exempel borde analyser liknande denna göras för att jämföra Aysé Güvelis modifiering av EGP-schemat (Güveli, 2007). Analysen här pekar mot att ett sådant enklare tillägg av en kategori för socio-kulturella professioner vore gott och väl för att analysera de nyare väljartrenderna. Å andra sidan kan klassforskningen acceptera sambandet mellan klassposition och partival är på nedgång, och koncentrera sig på att förklara varför detta sker. Här finns flera nyare intressanta spår som förtjänar att utvecklas. Nyligen har Christopher Achen och Larry Bartels (2016) lyft fram de identitetsaspekterna på väljarbetendet, vilket skulle kunna appliceras oftare även på klassaspekterna av politik. Som nämnts har också flera artiklar från senare tid argumenterat för att de politiska partiernas positioner och agendastrategier har en roll i detta (Evans och De Graaf, 2013; Rennwald och Evans, 2014). Argumenten och beläggen för detta kan utvecklas ytterligare, särskilt med avseende på Oesch's schema.

Kompletterande material

Kompletterande material (Supplement) till artikeln återfinns på www.politica.dk.

Noter

1. Även om Oesch (2006) lanserar en delvis ny typologi för att gruppera yrken till klasser uppfattar vi det som att hans ärende inte är att revidera definitionen av klass. Hans text innehåller ingen sådan diskussion. Istället motiverar han sin indelning med att den bättre åskådliggör vissa arbetsmarknadstrender och hur dessa påverkar skillnader i arbetsvillkor, institutionellt skydd och livschanser.
2. Detta innebär att Nagelkerkes R^2 (och andra pseudo- R^2 -mått för logistiska regressionsmodeller) i teorin är ett problematiskt mått på klassröstningens styrka, då ju skevare fördelningen i den beroende variabeln är, desto svårare är det för en modell att förbättra grundprediktionen. I praktiken följer dock Nagelkerkes R^2 andra indikatorer tämligen väl (se figur 1).
3. De höga värdena för Oesch på äldre vänster och äldre höger under de tidiga åren (ca 1968-1976) drivs av att dennes kategori "Småföretagare" röstade ytterst ensi-

digt på den äldre högern under dessa år. Att små, enskilda kategorier på detta sätt kan få mycket stort genomslag i kappaindexet är ett fenomen som Lachat (2007: 12) diskuterar mer ingående. Problemet har även påtalats av måttets ursprungliga konstruktörer (Hout, Brooks och Manza, 1995: 813).

Litteratur

- Achen, Christopher och Larry Bartels (2016). *Democracy for Realists: Why Elections Do Not Produce Responsive Government*. Princeton: Princeton University Press.
- Alford, Robert (1962). Living research: A suggested index of the association of social class and voting. *Public Opinion Quarterly* 26 (3): 417-425.
- Bartolini, Stefano och Peter Mair (1990). *Identity, Competition and Electoral Availability: The Stabilisation of European Electorates 1885-1985*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bengtsson, Mattias, Tomas Berglund och Maria Oskarson (2013). Class and ideological orientations revisited: An exploration of class-based mechanisms. *The British Journal of Sociology* 64 (4): 691-716.
- Brooks, Clem, Paul Nieuwebeerta och Jeff Manza (2006). Cleavage-based voting behavior in cross-national perspective: Evidence from six postwar democracies. *Social Science Research* 35 (1): 88-128.
- Clark, Terry Nichols och Seymour M. Lipset (1991). Are social classes dying? *International Sociology* 6 (4): 397-410.
- Dalton, Russell J. (2008). *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. Washington, DC: CQ Press.
- Deegan-Krause, Kevin (2007). New dimensions of political cleavage, s. 538-556 i Russell J. Dalton och Hans-Dieter Klingemann (red.), *Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford: Oxford University Press.
- Dolezal, Martin (2010). Exploring the stabilization of a political force: The social and attitudinal basis of green parties in the age of globalization. *West European Politics* 33 (3): 534-552.
- Dunleavy, Patrick (1980). The political implications of sectoral cleavages and the growth of state employment: Part 1, the analysis of production cleavages. *Political Studies* 28 (3): 364-383.
- Erikson, Robert och John Goldthorpe (1992). *The Constant Flux: A Study of Class Mobility in Industrial Societies*. Oxford: Clarendon Press.
- Erikson, Robert, John Goldthorpe och Lucienne Portocarero (1979). Intergenerational class mobility in three Western European societies: England, France and Sweden. *The British Journal of Sociology* 30 (4): 415-441.
- Evans, Geoffrey (1999). *The End of Class Politics? Class Voting in Comparative Context*. Oxford: Oxford University Press.

- Evans, Geoffrey (2000). The continued significance of class voting. *Annual Review of Political Science* 3 (1): 401-417.
- Evans, Geoffrey och Nan Dirk De Graaf (2013). *Political Choice Matters: Explaining the Strength of Class and Religious Cleavages in Cross-National Perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Evans, Geoffrey och James Tilley (2012). How parties shape class politics: Explaining the decline of the class basis of party support. *British Journal of Political Science* 42 (1): 137-161.
- Goldthorpe, John (2000). Social class and the differentiation of employment contracts, s. 206-229 i *On Sociology: Numbers, Narratives and the Integration of Research and Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Güveli, Ayse (2007). *New Social Classes Within the Service Class in the Netherlands and Britain: Adjusting the EGP Class Schema for the Technocrats and the Social and Cultural Specialists*. Nijmegen: UB Nijmegen.
- Güveli, Ayse, Ariana Need och Nan Dirk De Graaf (2007). The rise of "new" social classes within the service class in the Netherlands: Political orientation of social and cultural specialists and technocrats between 1970 and 2003. *Acta Sociologica* 50 (2): 129-146.
- Holmberg, Håkan (1982). *Folkmakt, folkfront, folkdemokrati: de svenska kommunisterna och demokratifrågan 1943-1977*. Studia historica Upsaliensia. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Hout, Michael, Clem Brooks och Jeff Manza (1995). The democratic class struggle in the United States, 1948-1992. *American Sociological Review* 60 (6): 805-828.
- Jansen, Giedo (2011). *Social Cleavages and Political Choices: Large-scale Comparisons of Social Class, Religion and Voting Behavior in Western Democracies*. Nijmegen: ICS Dissertation, Radboud Universiteit.
- Johansson, Göran V. (1985). *Kristen demokrati på svenska: studier om KDS tillkomst och utveckling 1964-1982*. Bibliotheca historica Lundensis. Malmö: LiberFörlag/Gleerup.
- Kitschelt, Herbert (1994). *The Transformation of European Social Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kitschelt, Herbert (2013). Social class and the radical right: conceptualizing political preference formation and partisan choice, s. 224-251 i Jens Rydgren (red.), *Class Politics and the Radical Right*. London: Routledge.
- Knutsen, Oddbjørn (2006). *Class Voting in Western Europe: A Comparative Longitudinal Study*. Lanham: Lexington Books.
- Knutsen, Oddbjørn och Peter Egge Langsæther (2016). Class voting in Western Europe: Do various class schemas make a difference? Manuskript presenterat vid 24th World Congress of the International Political Science Association, Poznan.

- Kriesi, Hanspeter (1989). New social movements and the new class in the Netherlands. *American Journal of Sociology* 94 (5): 1078-1116.
- Kriesi, Hanspeter, Edgar Grande, Romain Lachat, Martin Dolezal, Simon Bornschieer och Timotheos Frey (2006). Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared. *European Journal of Political Research* 45 (6): 921-956.
- Lachat, Romain (2007). Measuring cleavage strength. Opublicerat manuskript. <http://romain-lachat.ch/papers/cleavages.pdf>.
- Manza, Jeff, Michael Hout och Clem Brooks (1995). Class voting in capitalist democracies since World War II: Dealignment, realignment, or trendless fluctuation? *Annual Review of Sociology* 21 (1): 137-162.
- Oesch, Daniel (2006). *Redrawing the Class Map: Stratification and Institutions in Britain, Germany, Sweden and Switzerland*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Oesch, Daniel (2008). The changing shape of class voting. *European Societies* 10 (3): 329-355.
- Oesch, Daniel (2013). The class basis of the cleavage between the New Left och the radical right: An analysis for Austria, Denmark, Norway och Switzerland, s. 31-51 i Jens Rydgren (red.), *Class Politics and the Radical Right*. London: Routledge.
- Oesch, Daniel och Line Rennwald (2010). The class basis of Switzerland's cleavage between the new left and the populist right. *Swiss Political Science Review* 16 (3): 343-371.
- Oskarson, Maria (2005). Social structure and party choice, s. 84-105 i Jacques Thomassen (red.), *The European Voter: A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Oskarson, Maria (2007). *Att koda klass - Valundersökningarnas klassschema jämfört med European Socio-economic Classification (ESEc)*. Rapport. Göteborg: SOM-institutet.
- Oskarson, Maria (2010). Klass och partisympati, s. 197-208 i Maria Oskarson, Mattias Bengtsson och Tomas Berglund (red.), *En fråga om klass? - Levnadsförhållanden, livsstil, politik*. Malmö: Liber.
- Oskarson, Maria (2015). The neverending story of class voting in Sweden, s. 246-259 i Jon Pierre (red.), *The Oxford Handbook of Swedish Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Oskarson, Maria och Marie Demker (2015). Room for realignment: The working-class sympathy for Sweden Democrats. *Government and Opposition* 50 (4): 629-651.
- Petersson, Olof (1977). *Väljarna och valet 1976*. Stockholm: LiberFörlag/Allmänna förlaget.
- Rennwald, Line och Geoffrey Evans (2014). When supply creates demand: social democratic party strategies and the evolution of class voting. *West European Politics* 37 (5): 1108-1135.

- Rose, Richard och Bo Särilvik (1974). *Electoral Behavior: A Comparative Handbook*. London: Collier Macmillan.
- Rydgren, Jens (2013). *Class Politics and the Radical Right*. London: Routledge.
- Stubager, Rune (2009). Education-based group identity and consciousness in the authoritarian-libertarian value conflict. *European Journal of Political Research* 48 (2): 204-233.